

belebukott: az, ami mindenki másnak szépen jövedelmezett, az ő kezén kész ráfizetésnek bizonyult.

Fel is hagyott aztán az egésszel, hagyta az örményekre, akiknek továbbra is jövedelmező volt az üzlet... Amíg századunk elején került helyette valami más. Mint ahogy vörös kordoványt se visel ma már senki, kiment a divatból.

Nem is kell, hogy megmaradjon.

Balázs János

*****

Napló (második rész)

Wertán Zsolt úr folyamatosan jegyzeteket készített az 1999-es erdélyi barangolás résztvevőjeként. A barangolóra tömegesen rászakadó élményeket, információkat rögzítette. "Naplóját" rövidítésekkel közöljük. Csupán olyan részeket, mondatokat hagytunk ki, amelyek számos, további információt igényelnének, vagy annyira töredékesek, (csak az utazó által sebtiben följegyzett szavak), hogy mindenikük külön-külön résztanulmányra szolgálna rá.

Kérjük olvasóinkat, a hamarosan ismét sorra kerülő Barangolás előtt olvassák odaadó figyelemmel a szerző jegyzeteit.

Brassó

Görög katolikus templom (most ortodox). Bármilyen nem protestáns templomot csak telekudvarban volt szabad építeni, utcai frontra nem. Ez is így épült, II. József csak 1787-ben engedélyezte a görög kereskedőknek, hogy a Fanariota (Világítótorony) negyedben templomot építsenek. Pici kolostor-temető; a volt bástyát megvehették, odatették a harangot. Arrébb, a patak mellett, a szögletben a kovácsok íves, tágas, félrondella-szerű alacsony bástyája, most levéltár.

Ismét a régi Főtér: görögkeleti, díszes templom. Fel a Cenkre, utcákon át, majd lépcső, amely átvágja a 150 centiméter vastag városfalat. Kötélvasút a Cenkre. A csúcson a második halmocska csúcsán a kőtalapzat maradványaira valaki fölfestette: *"Itt állt Árpád vezér szobra, az á ok /oláhok/ 1916-ban felrobbantották."*

Gyönyörű kilátás nyílik a városra. Látszanak az egyes dombtetőkön a régvolt erősségek maradványai.

Tovább megyünk busszal a Bolonyai Katolikus templomhoz, amely Bolonya városrésztől kapta a nevét. Itt szállt fel hozzánk néhány erdélyi magyarörmény testvérünk és két újságíró, az esti, árkosi találkozóra.

Sepsiszentgyörgy

A Sugás nagyáruház előtt csatlakoznak az itteni örmények is. A telefonhírmondó feltalálója, Puskás Tivadar (Ditro) is örmény. Az Úz völgyében Fehér Sándor naplója... Dávid Antal sok könyvet írt; Dávid Katalin az első unokatestvérem...; Urmánczy-kastély, Merza-rokonság. Ferenczy-család: István és Csongor, aki most Budapesten színész. Budai József pomológus. Néhány fajtája: "Kossuth", "Bem", "Getz Mari almája".

Árkoson este örmény találkozó, ismerkedés.

5. nap: Kézdivásárhelyre igyekszünk (Tirgu Secuiesc), az "élő múzeumba"; nem végzett muzeológus, hanem autodidakta "élő fáklya" Incze László. A magyarságot megtartó, szellemiekben is erősítő tevékenység, küldetés, ami itt a gyűjtő, megőrző munka mellett a levegőben érzik.

Igen gazdag gyűjtemény van együtt.

Rétyi nyíres, közte itt-ott egy tó. Kovászna patak.

Zágon: Mikes Kelemen; Mikes Pál Rákóczi apródja volt, Vajdahunyadon kivégezték. Vers: Lévai Sándor "Mikes".

Kovászna

Embermagasságú fallal körülvett református templom.

Csomakörös (Chiurus) Kovásznához közel, de igen rossz úton zötyögünk. Temploma fallal körülvéve.

Csoma Sándor Nagyenyeden és Göttingenben tanult és elindult, hogy fölkeresse a magyarok őshazáját. Tibeti-angol szótárt készített, elősegítve a buddhizmus megismerését, maláriát kapott, Dardzsilingben halt meg. Vers: Áprily Lajos "A zarándok". Aleppóban, az örmény negyed közelében van egy kis, magyarnyelvű tábla: "Itt szállt meg Körösi Csoma Sándor". Bem Aleppóban halt meg.

Vissza Kovásznára. (A szláv nyelvekben a "kvasz" savat, ill. savanyút jelent.) Pokolsár: az iszapos tavacskában feltörő gázok bugyborékolnak, fortyognak. A patak korábban el-elöntötte Kovásznát. Ha nem nedves, saras rétegen tör fel a gáz, akkor mofetáról beszélünk. Kovásznán egyszerre 6 ezer beteget kezelnek mofetákban. Itt ér véget a Keleti Kárpátok vulkánvonulata. Balra Kézdivásárhely. Jobbra az elágazás a Tündérvölgybe visz. Itt nem rég nagy szélvihar nagy területen letarolta a fenyvest.

Kommandó (Comandau) - Erdély legmagasabban fekvő települése: 1200 méter. Fűrészüzem, iskola. Nevét a "Grenz-kommando"-ból, az osztrák határőrség nevéből kapta.

Zabola (Zábala) Itt született Erdély Széchenyije, Mikó Imre. Mikes kastély, erődtemplom három-méteres támpilléres fallal.

Gelence - itt gyönyörködhetünk a legszebb Szt. László-freskóban - ő Erdély védőszentje. Innen a Feketeügyön át Szentkatolnára (Catalina), jobbra az Ojtozi-szoros, a ligetben a fortyogó.

Kézdivásárhely (Tirgu Secuiesc),

református, katolikus és unitárius templom. A használhatatlan, mocsaras területet, amelyet adományként kaptak, a ferencesek lecsapolták, ott épült a kantai templom. Gazdag gyűjtemény, elhivatott vezető a múzeumban.

Tovább: az úton jobbra a dombtetőn az árpádkori perkői keresztelő kápolna: a 12-ik századtól itt intézték a peres ügyeket. A csillámló-fehér kápolna szép a fátlan, nyugodt hajlású dombtető zöld gyepén. Búcsúkor akár 22 ezer ember is összejött itt - a kápolna örmény-kaukázusi építészeti elemeket mutat.

Torja (Turia) - a hegyekben a Búdösbarlang. Szent Anna tó. (Legenda). A tóparton előresétálva látjuk a Szent Anna kápolnát. 1564-től állt itt kis fakápolna, aztán kőből építették újra, ezt 1804-ben javították, 1925-ben és 1946-ban ismét igazítottak rajta. 1976-77-ben épült a régi alapokra a jelenlegi - a toronyban 1928 óta 50 kilogrammos csengettyű dicséri az Urat. Jóleső az itteni tisztaság. Vissza Kézdire.

Alsócsernáton - írásos emléke 1300-ból. Székely ősvár: Ika - kőtorony, olyan régi, mint a Bálványos. Csernátonban 68 székely (nemesi) család élt.

A Domokos-kúria területén és épületeiben Népfőiskola működik. A Hasszmann-család gyűjti a népi mesterség tárgyait, sokféle mesterséget tanítanak, és a magyarságtudatot fenntartják. (Hasszmann Pál szóhasználata: "drága emlékezetű gróf Széchenyi István uram", "Mikó Imre uram".)

Felsőcsernáton: Bod Péter református lelkész, Árva Bethlen Kata. Cseh Lajos, Vajda Gyula és sok jó pap, kántor került ki innen. Dálnok adta Dózsa Györgyöt. Legfontosabb a hűség anyanyelvünkhöz, zenei anyanyelvünkhöz, mondáinkhoz, balladáidhoz, Bartók-Kodály hagyatékához. Család, egyház, iskola.

Hasszmann Pál úr a kúria kőkapujáig kísért minket.

Elmentünk. Az embernek könnyes lesz a szeme, amikor ilyen lelkülettel találja szemben magát. Igen! Az ilyen fáklyák világítanak nekünk is, a sötét rendszerek utáni időkben.

Eresztevény - itt temették el az üldözö kozákok miatti siettükben Gábor Áront. Az országút mellett a templomnál lévő, testes kő síremléknél koszorúzás, vers.

Wertán Zsolt (folytatjuk)

*****

Requiem egy funkcióért

Hála Istennek nem történt haláleset, csak egy státusz szűnt meg, amit bizony lehet gyászolni. Székely, egyenesgerincű, kiváló mérnök apa, aki Márton Áronnal együtt, azonos hitért szenvedte a kommunista börtönök kínjait; a német pontosságot és fegyelmet, józan életmódot tisztelő anya... a szülei, akiket zsenge gyermekkorában veszített el. Mindez nem kis mértékben járul hozzá, hogy sokoldalúan képzett emberré váljon és tehetségét "csakis a közért tenni" akarás jegyében gyümölcsöztesse.

Ereiben nem csörgedezik örmény vér, de a székely kisebbségi sors, ami a történelem folyamán nem egyszer volt azonos az örmény üldözöttekével, világszerte a Musza dag-tól Csíksomlyóig - ahol életének egy részét töltötte, - rányomta bélyegét életvitelére. Minden tette önzetlen, józan megfontolás eredménye. Bernády óta nem volt Marosvásárhelynek ilyen, a nagy réteg által tisztelt, a közügyekben eredményes, gazdag aktivitású polgármestere.

Regényt lehetne írni tetteiről. Mindarról, amit rövid, egy ciklusra szóló megválasztása idején, a város első embereként tett. Szellemi, gazdasági, kulturális törekvéseit és megvalósításait bármely európai város megirigyelhetné. Munkáját a dinamizmus, lendület jellemezte, mindig szem előtt tartva a város lakosságának összetételét, a testvériség fontosságát.

Jóval polgármesterré választása előtt, alapító tagja volt a Pro Európa Ligának, azon szervezetnek, amelynek akkori elnöke ma Finnország romániai nagykövete, és amelynek célkitűzése többek között a Romániában élő etnikumok jogainak védelme és érdekeinek fenntartása. Ezt csak úgy lehet megvalósítani, ha a többséget meggyőzzük, hogy csak úgy lehet európai nemzetté válni, ha az együtt élő nemzetiségek ugyanazon jogokat élvezik.

Minden tettét a korszerűség jellemezte. Tiszavirág életű volt ez a periódus. Okait nem taglalom, előre megírt forgatókönyv szerint ért véget, és ha kellett, a Belügyminiszter intézkedett.

Mégis fel kell sorolni azon eredményeket, amelyet a város lakói nem felejtenek, de féltő, hogy az idők folyamán csak emlékké válnak, és amelyeket majd csak úgy emlegetnek, hogy "a **Fodor Imre** polgármestersége idején..."

Nem festette nemzeti színűre a főtéri padokat - mint azt a kolozsvári polgármester tette - , nem hozatott Hollandiából kék tulipánokat a virágágyások nemzeti színűvé alakításához, de bevezette, hogy vasárnaponként a Fötér sétáló utcává váljék, és legalább egyszer egy héten az ott lakók benzingőzmentes levegőt szívjanak és csendben ébredjenek reggel.

Megszervezte a Marosvásárhelyi Napokat, amely rendezvénysorozat alatt a város múltját idéző és a jelenben megvalósult eredmények mindenki számára ismertté váltak.

Az, hogy a 2000-es évben megtartott vásárhelyi napok fényét beárnyékolta a Borsos Tarmás szobra körül lezajlott esemény, nem az ő kudarca, azok elleneztek a szobor leleplezését, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy élt itt valaha egy főbíró, aki nagyot lendített a város értékén akkortájt, amikor a szobordöntő vandáloknak még ősei sem laktak a székely fővárosban, és akiknek hírük-hamvuk sem volt az időben a területen. Testvérvárosi kapcsolatokat teremtett, melyek nemcsak Szeged és Zalaegerszegre terjedtek ki, hanem a nagybritanniai Bournemuth városára is. Onnan az angol delegációt annak idején neves orvosok, tanárok, közigazgatók, közigazgatásban dolgozók képviselték.

PRO URBE díjat létesített., a város díszpolgári címét jeles személyek kapták, akik az idők folyamán hozzájárultak a város fejlődéséhez, hírnevének öregbítéséhez. A jeles professzor, az